

231 Voorbij de onschuld - Carpe diem

Een gewone dag, zomer 1971 - links de IJssel met daarachter de stad Zwolle. Voor ons rijdt een verhuiswagen, daarachter komt de stad Hattem ons tegemoet. Louise naast mij, Robert en Martijn - twee en nog geen jaar oud - veilig op de achterbank. We zijn uit Assen op weg naar Heerde. Daar wacht een onbekende toekomst. Maar het is op dat moment niet onze toekomst die me bezighoudt. Mijn verleden, de IJssel, mijn rivier, de rivier van mijn jeugd. In de IJssel heb ik gezwommen, op de uiterwaarden bij boer Dubbeldam geschaatst. Met Louise heb ik hier veel gewandeld, gefietst, in het gras van de winterdijk gelegen, bij de uitspanning in het langs de IJssel gelegen romantische park 'het Engelse werk' een glas gedronken, ijs geproefd. De IJssel...

De IJsseldijk, vanaf de in 2011 geopende fiets-spoorbrug, de Hanzeboog

De IJssel met de fiets-spoorbrug, de Hanzeboog

Iedereen heeft zijn rivier ¹
en ik, ik heb de IJssel.

Langs de groene dorpen stromen
glinsterende kinderdromen.
iedereen heeft zijn rivier
en ik, ik heb de IJssel.

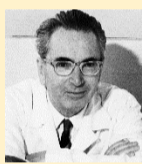
Met het uitzicht op mijn rivier hoorden Louise, Robert en Martijn mij zeggen: "Ik ben weer thuis." Vier woorden in een auto op de IJsseldijk. Een intieme en intense beleving, waarin mijn verleden en onze toekomst met elkaar werden verbonden. Weer thuis, op een gewone zomerdag in 1971.

Mijn *verleden* telt - nu ik dit op 10 april 2024 schrijf - 29.508 dagen. Elk van die vele duizenden dagen had zijn eigen verhaal, geen dag heeft zich ooit herhaald en elke nieuwe dag was de verbindende schakel tussen wat is geweest en wat nog komt, tussen verleden en toekomst. Daar staan we niet elke dag bij stil, maar soms - op een bijzonder moment in ons leven - kan de tijd even stil staan en zijn we ons bewust van die overgang tussen verleden en toekomst. Je kunt dan verbinding ervaren, zoals in die beleving daar op de IJsseldijk. Soms echter ervaar je juist een breuk waarbij het verleden zich aan je opdringt in een onverbidelijke werkelijkheid ²:

Je weet maar al te goed
dat de tijd die wegvliegt
niet meer in te halen valt
dat alle vervlogen tijd
voorgoed verdwenen is

En de *toekomst*? We scheuren elke dag een blaadje van de scheurkalender af en zien die steeds dunner worden: steeds minder dagen die op ons wachten. Deze aanblik kan een mens met vrees vervullen. Niet echter de Weense psychiater Victor Frankl [1905-1997].

Hij werd in 1942 samen met zijn vrouw en ouders naar het concentratiekamp Theresienstadt getransporteerd, later naar Auschwitz. Zijn ouders en vrouw en overige verwanten werden allen vermoord, alleen zijn op tijd naar Australië geëmigreerde zuster en hij bleven in leven. Door het lijden dat hij en anderen hadden ondergaan in de concentratiekampen kwam hij tot de conclusie dat zelfs in de meest absurde, pijnlijke en inhumane situaties het leven in potentie zinvol is. Zo ontwikkelde hij zijn zingevingstherapie, de logotherapie. Zijn levenservaringen en de grondslagen van deze therapie beschreef hij in zijn ook nu nog veel verkochte klassieker *De zin van het bestaan*. Frankl liet het beeld van de steeds dunner wordende scheurkalender volledig kantelen. Want, zei hij, elk blaadje dat je afscheurt, leg je boven op de stapel van al afgescheurde blaadjes, jouw voorbije dagen. Die stapel wordt steeds groter; je leven vult zich met steeds meer ervaringen waarin je de zin van het bestaan kunt ervaren. Je blijft stapelen, tot je leven vervuld, vol-tooid is. Deze beeldspraak reist al decennia met mij mee en helpt me om een gelukkig mens te zijn.

En de *dag van vandaag*, de schakel tussen verleden en toekomst? Ik citeerde hiervoor wel de gedachte "dat alle vervlogen tijd voorgoed verdwenen is" en dat is ook zo, want tijd komt niet terug en herhaalt zich niet. Maar wát zich in die tijd heeft voltrokken reist met ons mee, zelfs als het heden een breuk met het verleden is. In ons heden weerspiegelt zich ons verleden dat echter ook weer door wat wij nu ervaren en aan inzichten verwerven aan verandering onderhevig is. Dat hoop ik tenminste.

De Romeinse dichter Horatius muntte in de laatste eeuw v.Chr. het begrip *Carpe diem* - pluk de dag. Waarschijnlijk zijn er weinig begrippen die zo zijn misbruikt als dit Carpe Diem. De hedonisten onder ons, die een bovengemiddeld streven naar directe lustbevrediging hebben, zullen Carpe diem beschouwen als de rechtvaardiging van die behoefte: neem het er elke dag van, er is nooit lust genoeg en uitstel van lust is een last!

Maar voor Horatius was de dag als een bloem die slechts kort bloeit:

"Vraag niet wat onze voorbestemde termijn van jaren is, de mijne en de jouwe; [...] wees wijs, klaar de wijn en zet je toekomstdroom af tegen de korte tijd die je gegeven is. Terwijl wij met elkaar praten is de jaloerse tijd al gevlogen: pluk de dag en reken zo min mogelijk op morgen."

Bij Horatius stond het streven naar geluk en genieten, naar vriendschap en het eenvoudige leven centraal. Maar hij verbindt zijn Carpe diem met de aansporing om niet tot morgen uit te stellen wat vandaag gedaan kan worden. Van de dag van morgen ben je immers niet zeker.

Louis Couperus schreef in navolging van Horatius:

"Pluk de dag, dweep en droom niet met de schim van het Verleden,
wees niet bang voor het spook van de Toekomst,
maar sla de verliefde armen vast om het levende, gloeiende Heden".

Horatius en Couperus leefden in een tijd waarin niemand weet had van de invloed die de mens zou kunnen uitoefenen op het milieu, het welzijn van de aarde. Zij konden in dat opzicht onbekommerd de dag plukken, zonder bang te hoeven zijn voor het door mensen zélf gecreëerde 'spook van de Toekomst' van de aarde. Die onschuld is voorbij sinds 52 jaar geleden (!) de Club van Rome schreef over *De grenzen aan de groei*.

Ik leef voorbij de onschuld, ik wil als lid van de mensengemeenschap verantwoordelijkheid aanvaarden voor de toekomst van de aarde en alles wat daarop leeft. Ik mag ook leven met een rijke traditie, gevormd door kennis, ervaringen en inzichten die mij ten deel vielen en die ik mezelf heb toegankelijk. Gelukkig vernieuwt die traditie zich elke dag voor wie met een open geest zich laat verrassen door wijsheid die ons steeds weer wordt aangereikt. Ik laat me verrassen door jonge mensen die anders leven dan ik en die hun andere, nieuwe inzichten met mij willen delen en die - wederkerig - een luisterend oor willen hebben voor de levensverhalen en -inzichten van oude(re) mensen.

Ik vier het leven, ik pluk de dag!

1. Lees [hier](#) meer over het fraaie stadspark het Engelse Werk en zijn omgeving

2. [Meer over Victor Frankl](#)

3. [Het mailplaatje toont een schilderij van J.P. Waterhouse \(1849-1917\): Pluk uw rozenknoppen zolang het mag](#)

Muziek

1. [De IJssel - Iedereen heeft zijn rivier](#). Liselore Gerritsen, 1975. Het eerste couplet is a capella, daarna instrumentale begeleiding
2. Bach is van verleden, heden en toekomst, dus: elke dag Bach. [Prelude nr. 1 BWV 846 uit Das Wohltemperierte Klavier](#)
3. Elke dag Bach geldt ook voor de cabaretier [Kees Torn: Was alles maar Bach](#), met uiteindelijk opnieuw de Prelude nr.1
4. [Thomas Oliemans zingt Barbara](#). Wat een schitterend Frans chanson, hoe mooi vertaald. En dan die accordeon in het door mij geciteerde refrein; Fransers kan het niet.